

การเข้าสู่กำลังแรงงานของ หญิงมีสามี ในประเทศไทย

ลูกปุณ്ണา นิตัชักร

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทความเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “The Labor Force Participation of Married Women in Thailand” ซึ่งผู้เขียนได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก Council for Asian Manpower Studies, Ltd. ในปี ๒๕๒๐-๒๕๒๒ ผู้เขียนขอถือโอกาสขอบคุณผู้ให้ทุนวิจัย และผู้ช่วยวิจัย ก็อ อาจารย์สุวรรณี วันจิต

๑. บทนำ

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า สตรีในประเทศไทยที่กำลังพัฒนามีอัตราการเข้าสู่กำลังแรงงานค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับสตรีในประเทศที่พัฒนาแล้ว นอกจากนี้ในรูปแบบของอัตราการเข้าสู่กำลังแรงงานของสตรีในกลุ่มประเทศที่สองก็ยังแตกต่างกันด้วย จึงทำให้สืบต่อมาสหภาพฯ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แรงงานที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการเข้าสู่แรงงาน ซึ่งพัฒนาจากซึ่งได้คาดคะเนว่าไม่เหมาะสมที่จะนำมายื่อเข้าบ่ายพฤติกรรมในตลาดแรงงานของสตรีในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ในกรณีของหญิงสาวี Encarnacion พนิชฯ อธิบายของรายได้สามีในการอธิบายการเข้าสู่แรงงานของหญิงสาวีในประเทศไทยที่กำลังพัฒนา นั้นแตกต่างไปจากที่ค้นพบในงานวิจัยเกี่ยวกับการทำงานของหญิงสาวีในประเทศไทยที่กำลังพัฒนา^๑

โดยทั่วไป หญิงสาวีมีความสำคัญไม่ใช่แค่หน้าที่ภาระงานภายในบ้าน แต่ยังมีความสำคัญในภาคเศรษฐกิจอย่างมาก จากรายงานสำรวจแรงงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติของไทยในปี ๒๕๖๐ พนิชฯ อธิบาย ๔๕.๘% ของกำลังแรงงานทั้งหมดเป็นแรงงานหญิง นอกจากนี้ยังมีแรงงานหญิงที่ไม่นับรวมอยู่ในกำลังแรงงานเพรียบเท่ากับบ้านอีกถึงร้อยละ ๘.๖ ของแรงงานหญิงทั้งหมด หรือราว ๐.๕ ล้านคน และในจำนวนนี้ ร้อยละ ๘๒.๘ เป็นผู้มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไป ซึ่งอาจสรุปได้ว่าส่วนใหญ่เป็นหญิงสาวี การเข้าสู่แรงงานของสตรีในประเทศไทยที่กำลังพัฒนา นั้นเป็นผลของการวางแผนกำลังคน และด้านมนุษยศาสตร์ นบทความนิยมในการวางแผนกำลังคน ของงานวิจัยเรื่องการเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงสาวีในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ที่หนึ่งคือแนวความคิดของ Encarnacion นาทีสอดคล้องกับข้อมูลของแรงงานสตรีในประเทศไทย

๒. แนวความคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์แรงงาน

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แรงงานดังเดิมอธิบายอุปทานแรงงานโดยวิเคราะห์การเดือกดึงผู้บริโภคระหว่างรายได้กับการพักผ่อน อัตราค่าจ้างก็คือค่าเสียโอกาสของเวลาที่ใช้ไปในการพักผ่อน ถ้าผู้บริโภคเดือกดึงรายได้มากขึ้นโดยการทำงานมากขึ้นเขาก็จะพักผ่อนน้อยลง ผู้บริโภคจะเดือกดึงเวลาให้มากกว่ากันในแต่ละระดับอัตรา

ค่าจ้างที่ซึ่งกับผลทางด้านการทดแทน (substitution effect) กับผลทางด้านรายได้ (income effect) ว่าผลทางด้านใดจะมากกว่ากัน^๒

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่คือว่าการวิเคราะห์อุปทานแรงงานจะต้องใช้ครัวเรือน (household) เป็นหน่วยในการตัดสินใจ (decision-making unit) นอกจากจะมีบทบาททางด้านเบื้องต้นผู้บริโภคแล้ว ครัวเรือนตามทฤษฎีสมัยใหม่ยังมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ผลิตด้วย โดยนำเดินค้าและบริการที่ซึ่งได้ในตลาดมาประกอบเป็นสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่จะสนับสนุนต่อการของผู้บริโภคโดยตรง ซึ่งในการนับผู้บริโภคหรือสมาชิกในครัวเรือนจะต้องแบ่งสรรเวลาส่วนหนึ่งไปใช้ในการผลิตในครัวเรือน ดังนั้นทางเดือกดึงผู้บริโภคจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การทำงาน (market work) กับการพักผ่อนเท่านั้น แต่ยังคงมีการผลิตอื่นๆ ที่ต้องใช้สำหรับผู้ผลิตสินค้าและบริการในครัวเรือนอีกจำนวนมาก เช่น nonmarket activities ด้วย^๓ โดยทั่วไปนั้นทรัพยากรที่ขาดแคลนคือแรงงานเพรียบพรายที่จำกัด เวลาที่น้ำไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการในครัวเรือนจึงมีค่าเสียโอกาสด้วย ซึ่งค่าเสียโอกาสจะสูงขึ้น ถ้าอัตราค่าจ้างในตลาดเพิ่มขึ้น

๒ คุณ Suvanee Chitranukroh, **The Female Labor Force Participation Rate in Thailand**, unpublished M.A. Thesis, University of the Philippines, 1975.

๓ Jose Encarnacion, Jr., "Fertility and Labor Force Participation : Philippines 1968," **The Philippines Review of Business and Economics**, (December, 1974), pp. 113-114.

๔ การวิเคราะห์ในแนวโน้มจะปรากฏในต่างๆ ที่ในต่างๆ ของ C.E. Ferguson, **Microeconomic Theory**, (Illinois : Richard D. Irwin, 1972), pp. 83-87.

๕ แนวความคิดเรื่องบทบาทของครัวเรือนที่เป็นที่ผู้ผลิตและผู้บริโภค เรียนจาก Margaret Reid, **Economics of Household Production**, (New York : John Wiley and Sons, 1934) และ Gary Becker ได้เริ่มพัฒนาทฤษฎีนี้ในรูปทฤษฎีสมัยใหม่คือ Gary Becker, "Theory of the Allocation of Time," **Economic Journal** (September, 1965), pp. 493-517.

Jacob Mincer^๖ ได้ใช้ทฤษฎีการจัดสรรเวลาในการผลิตในครัวเรือนมาอธิบายการตัดสินใจเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงมีสามี Mincer เชื่อว่า จำนวนชั่วโมงทำงานในตลาดแรงงานของหญิงมีสามีจะถูกกำหนดจากรายได้ของสามี และอัตราค่าจ้างของหญิงนั้นในตลาดแรงงาน โดยที่สามีนักเป็นผู้ทางานหลักในครัวเรือน ถ้ารายได้สามีเพิ่มขึ้นจะเกิดผลทางด้านรายได้ที่จะทำให้ภรรยาเลือกทำงานน้อยลง ถ้าการพักผ่อนเป็นสิ่นค้ำปักดี (normal good) ภรรยาซึ่งใช้เวลาพักผ่อนได้มากขึ้น ส่วนความสมัพันธ์ระหว่างอัตราค่าจ้างกับการทำงานของหญิงนั้นในตลาดแรงงาน ไม่อาจจะบอกได้ว่าหน้าที่นั้นอยู่กับผลทางรายได้และผลทางการทดสอบว่าอย่างไหน จะมีผลมากกว่ากัน การที่อัตราค่าจ้างสูงขึ้น ผลทางรายได้น่าจะทำให้หญิงนั้นเลือกการพักผ่อนมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ค่าเสียโอกาสของการพักผ่อนและการทำงานในบ้านก็จะสูงขึ้นด้วย ถ้าผลทางการทดสอบมีมากกว่า หญิงนั้นก็อาจเลือกทำงานในตลาดแรงงานมากขึ้น

Encarnacion^๗ เชื่อว่าครัวเรือนจะต้องพยายามมีรายได้ให้สูงระดับหนึ่ง ซึ่งด้วยการลดพอยังชี้พื้นอย่างต่ำ อัตรารายได้ของสามีต่อกว่าระดับนี้ การทำงานในตลาดแรงงานของภรรยาจะมีความสมัพันธ์กลับกันกับอัตราค่าจ้าง กล่าวคือ ถ้าค่าจ้างยังต่ำ การทำงานของภรรยาจะยังมากขึ้น เพื่อดึงให้รายได้ของครอบครัวสูงระดับที่ต้องการ แต่สามีมีรายได้เกินกว่าระดับนี้ ซึ่ง Encarnacion เรียกว่า *threshold level* แล้วภรรยาอาจจะทำงานมากขึ้นหรือน้อยลงก็ได้ถ้าอัตราค่าจ้างเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะอย่างเดียวกับการตัดสินใจในตลาดแรงงานของสตรีในประเทศไทยพัฒนาแล้ว

จากเหตุผลดังกล่าว Encarnacion จึงจะเชื่อว่า ความสมัพันธ์ระหว่างรายได้สามีกับการทำงานในตลาดแรงงานของภรรยาไม่ควรเป็นเชิงเส้นตรง (linear) เขาแบ่งรายได้ของสามีออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เกินการทดสอบ *Threshold Level* และส่วนที่ต่ำกว่า *Threshold Level* ในกับข้อมูลของประเทศไทยปัจจุบัน *threshold level* ถูกกำหนดจาก median family income

สำหรับอัตราค่าจ้างของหญิง Encarnacion ใช้ระดับการศึกษาของหญิงเป็นตัวแทน (proxy) เขายืนว่า สมประสงค์ของตัวแปรนั้นค่าเป็นลบสำหรับกลุ่มตัวอย่าง

ของกรรยาที่สามีรายได้ต่ำกว่า threshold level แต่เมื่อเป็นนางสำหรับกลุ่มที่สามีรายได้สูงกว่าระดับนี้ ซึ่งจะให้เห็นว่า ความสมัพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา ซึ่งเป็นตัวแทนของตัวแปรรายได้ กับการทำงานในตลาดแรงงานของหญิง คงไม่เป็นเชิงเส้นตรง ในการทดสอบแบบจำลองของเขากับข้อมูลของประเทศไทยปัจจุบันสืบเนื่องด้วยตัวแปรนั้นค่า ๒ ระดับ เช่นเดียวกับรายได้สามี โดยหา threshold level ของการศึกษาจากระดับที่ทำให้สมการ Labor-force Participation ของหญิงมีค่าต่ำสุด

๓. สมมติฐานที่ใช้ในการศึกษา

โดยที่การศึกษาเรื่องการเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงมีสามีในประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ การศึกษาเปรียบเทียบการทำงานของหญิงมีสามีของประเทศไทยต่างๆ ในกลุ่ม Asean ดังนั้นสมมติฐานหลักที่ใช้คือ การทดสอบอิทธิพลของตัวแปรรายได้สามี และการศึกษาของกรรยาในดั้งเดิมที่กำหนดไว้ในแบบจำลองของ Encarnacion แต่ภาวะแวดล้อมของแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกัน ตัวแปรอื่นๆ ที่อาจมีผลต่อการตัดสินใจเข้าสู่ตลาดแรงงานของภรรยาจึงได้ถูกนำมาพิจารณาด้วย ตัวแปรเหล่านี้ได้แก่

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้จากการทำงาน โดยที่ครอบครัวไทยนักเป็นครอบครัวใหญ่ คือมีสมาชิกในครอบครัวมาก ถ้าสามีก่อนในครัวเรือนออกจากสามีเป็นผู้ทำงานมีรายได้ ความจำเป็นในการทำงานในตลาดแรงงาน โดยเฉพาะของหญิงที่มีสามีรายได้ต่ำก็อาจจะลดลง

การมีเด็กอย่างต่ำกว่าวัยเรียน โดยที่การดูแลเด็กเป็นงานที่ต้องอาศัยเวลาและเป็นหน้าที่ที่มักตกแก่ภรรยาในครอบครัวที่เด็กอายุต่ำกว่าวัยเรียน การเข้าสู่ตลาดแรงงานของมารดาด้านนี้จะลดลง

การมีสตรีอ่อนในครอบครัว โดยมีหน้าที่เดียงดูเด็กและงานบ้านมักถูกอกน้ำเป็นงานสตรี ในครอบครัวที่มี

^๖ Jacob Mincer, "Labor Force Participation of Married Women," in *Aspects of Labor Economics*, National Bureau of Economic Research, 1962.

^๗ Encarnacion, op. cit., p. 115

สตรีอีนอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งอาจเป็นญาติ หรือคนใช้ ก็ย่อมช่วยให้การทำการทำงานบ้านและการดูแลเด็กของมารดาลดลง ซึ่งจะช่วยให้ผู้บุน茗ารามมีโอกาสที่จะทำงานในตลาดแรงงานได้มากขึ้น

อัตราการว่างงานทั่วไป ในการวิเคราะห์การทำงานของกลุ่มแรงงานที่เป็น secondary worker ซึ่งได้แก่ สตรี และเด็ก มักจะดูผลประโยชน์ของอัตราการว่างงานทั่วไปต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานของคนกลุ่มนี้ ถ้าอัตราการว่างงานสูงอาจมีผลกระทบต่อ primary worker คือผู้หารายได้หลักของครอบครัว เพื่อจะต้นทุนในการทำงานทำ "search cost" อาจสูงเกินไป จะทำให้ผู้รายได้หลักของครอบครัวเรียนถอนตัวจากตลาดแรงงาน จึงทำให้บรรดา secondary worker ต้องออกมานำเสนอตัวทำงานมากขึ้น แต่โดยที่แรงงานหญิงเป็นแรงงานด้อยในสายตาผู้ชาย ในภาวะที่แรงงานชายว่างงานสูง นายจ้างอาจมีโอกาสเดือดมากขึ้น ซึ่งทำให้การเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงยิ่งน้อยลง

สถานภาพการทำงานของสามี งานวิจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวกับการทำงานของสตรีในประเทศไทยกำลังพัฒนามักจะพบว่า สถานภาพการทำงานของสามีบางอย่าง เช่น การประกอบธุรกิจส่วนตัว (own-account worker) มักจะมีผลต่อการทำงานของภรรยา คือภรรยาอาจมีส่วนช่วยงานได้โดยไม่ขัดต่องานดูแลบ้าน^๕

ดังนั้นทฤษฎี โดยที่เป็นเนื้องานที่เป็นเขตเทศบาล

หรือตัวเมือง โอกาสที่ภาระทางงานทำใน formal sector ปัจจุบันเพิ่มขึ้น แต่ลักษณะของการทำงานของภาระส่วนใหญ่ในประเทศไทยกำลังพัฒนาเป็นการช่วยกิจการธุรกิจในครัวเรือน ซึ่งในลักษณะการทำงานแบบนี้ ภาระในครอบครัวเกย์ตระหนอกเขตเทศบาลจะมีโอกาสช่วยทำงานหารายได้แก่ครัวเรือน ได้มากกว่าครัวเรือนในเขตชุมชน

เชื้อชาติ ในการศึกษาการเข้าสู่กำลังแรงงานโดยเฉพาะในประเทศไทยมีความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติมาก มักจะพบว่าเชื้อชาติเป็นตัวแปรสำคัญตัวหนึ่งในการอธิบายการเข้าสู่กำลังแรงงาน สำหรับกรณีประเทศไทยสุวรรณ (จิตราวนุเคราะห์) วัชนิตต์^๖ พบร่วมสตรีในครอบครัวชาวจีนมักจะเข้าสู่กำลังแรงงานน้อยกว่าสตรีไทย ในการทดสอบเรื่องการเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงมีถ้ามี เราก็ร่วมอาตัวแปรนี้ไว้ในแบบจำลองด้วย

๕ T.F. Dernburg and K.T. Strand, "Hidden Unemployment, 1953-62 : A Quantitative Analysis by Age and Sex," **American Economic Review** (March, 1966), pp. 71-95.

๖ Oey A. Meesook, "The Generation of Income in the Household Sector in Thailand," Faculty of Economics, Thammasat University, Discussion Paper No. 56, July 1977.

๗ Suwannee, *op. cit.*, p. 157.

๓.๑ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและตัวแปรในแบบจำลอง

ข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับการเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงมีสามในประเทศไทย มาจาก การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. ๒๕๖๗-๒๕๖๙ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นการสำรวจทั่วประเทศ ในระดับครัวเรือน ^{๑๐} จากการสำรวจได้รายละเอียด ข้อมูลเกี่ยวกับรายจ่ายและรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน และรายละเอียดอื่นๆ เกี่ยวกับสมนาคุณในครัวเรือนเป็นรายบุคคล โดยทางสำนักงานสถิติแห่งชาติได้อันเคราะห์ให้ใช้แทนที่ข้อมูลได้

ตัวแปรในแบบจำลอง คำนวณตัวแปรในแบบจำลอง และการวัดค่าตัวแปรจะเป็นดังนี้
ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

LPW คือ การเข้าสู่กำลังแรงงานของภรรยา

LPW=1 ถ้าภรรยาทำงานอย่างน้อย ๑ สัปดาห์ และเท่ากับ ๐ ถ้าภรรยาไม่ทำงานบ้าน

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

AIH คือ รายได้ทั้งหมดของสามีที่ได้มาจากการแรงงานต่างๆ

MFS คือ ค่าเฉลี่ยต่อวันของรายจ่ายต่อเดือนของครัวเรือนในกลุ่มตัวอย่าง คำนวณมาจากรายจ่ายที่จำเป็นในหมวดอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ห้องอาสัย ค่าใช้จ่ายและบริการแพทย์ ค่าพาหนะ ค่าใช้จ่ายในการศึกษา และศ่าสถานะและภาษีทางตรง ซึ่งค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเหล่านี้ถูกนำมาคำนวณเป็น Threshold Level ซึ่งค่าเฉลี่นจะแตกต่างกันไปตามภาคและเขตเทศบาล (ดูค่ากระจาดตามภาคและเขตเทศบาลในตารางที่ ๑)

MIHM คือรายได้สามีในระดับต่ำกว่า Threshold Level กำหนดจาก $\min(0, AIH - MFS)$

MIHX คือรายได้สามีในระดับที่สูงกว่า Threshold Level กำหนดจาก $\max(0, AIH - MFS)$

EDW คือระดับการศึกษาของภรรยา กำหนดได้เป็น ๕ ระดับ คือ

- ๑. ถ้าภรรยาไม่มีการศึกษา
- ๒. ถ้ามีการศึกษาแต่อนุบาลถึงประถมศึกษา
- ๓. ถ้ามีการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุมัตรถึงประถมศึกษา
- ๔. ถ้ามีการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุมัตรถึงประถมศึกษา
- ๕. ถ้ามีการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุมัตรถึงประถมศึกษา

- ๕. ถ้ามีการศึกษาระดับมัธยมต้น
- ๖. ถ้ามีการศึกษาระดับมัธยมปลาย
- ๗. ถ้ามีการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุมัตรถึงประถมศึกษา
- ๘. ถ้ามีการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุมัตรถึงประถมศึกษา

EW* คือ threshold level ของการศึกษา คือ

การศึกษาระดับที่ทำให้สมการ LPW มีค่าต่ำสุด (จากการทดสอบข้อมูล $EW^* = 1.8$)

EWN คือการศึกษาของภรรยาในระดับต่ำกว่า EW^* , $EWN = \min(O, EDW - EW^*)$

EWX คือการศึกษาของภรรยาในระดับสูงกว่า EW^* , $EWX = \max(O, EDW - EW^*)$

AGEW อายุของภรรยา

AGEW^๒ อายุของภรรยายกกำลังสอง

DTWH สถานภาพการทำงานของสามี $DTWH = 1$ ถ้าสามีเป็นผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว และมีค่าเป็น ๐ ถ้าไม่เป็นสถานภาพอพน

ERX จำนวนสมนาคุณในครัวเรือนที่มีรายได้ $HELP$ ถ้ามีรายได้ในครัวเรือน $HELP = 1$ ถ้าไม่มี $HELP = 0$

CHO6 ถ้าครัวเรือนนั้นเด็กอายุตั้งแต่ ๖ ขวบลงมา $CHO6 = 1$, ถ้าไม่มี $CHO6 = 0$

DETW ถ้าภรรยาเมียของชาติอื่น $DETW = 1$ ถ้าไม่ใช่ $DETW = 0$

BKK ถ้าครัวเรือนนั้นอยู่ในกรุงเทพมหานคร $BKK = 1$ ถ้าไม่ใช่ $BKK = 0$

CT ถ้าครัวเรือนตั้งอยู่ในเขตเทศบาล $CT = 1$ ถ้าอยู่นอกเขตเทศบาล $CT = 0$

URM คืออัตราการว่างงานของแรงงานชายจำนวนตามภาคและในเขตเทศบาล

๓.๒ วิธีการประมาณค่า

โดยที่ตัวแปรตามในแบบจำลองนี้ มีลักษณะเป็น dummy variable จึงมีบัญหาทางเศรษฐศาสตร์ในการประมาณค่าเชิงกำลังสองน้อยที่สุด (ordinary least-squares) นำไปใช้ประมาณค่า ^{๑๑} บัญหาสำคัญประการหนึ่งก็คือ

^{๑๐} สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้พิมพ์รายงานผลการสำรวจแยกตามภูมิภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกรุงเทพมหานคร

^{๑๒} ดู A.S. Goldberger, *Econometric Theory* (New York : Wiley, 1964), pp. 248-251.

ตารางที่ ๑

ค่าเฉลี่ยต่อวันหน้าหนักของรายจ่ายต่อเดือนของครัวเรือนจำแนกตามภาค และในเขตเทศบาล
หน่วย : บาท

ภาค	ในเขตเทศบาล		นอกเขตเทศบาล	
	ค่าเฉลี่ยต่อวันหน้าหนัก ของรายจ่ายต่อเดือน	จำนวน ตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ยต่อวันหน้าหนัก ของรายจ่ายต่อเดือน	จำนวน ตัวอย่าง
ภาคเหนือ	๒,๔๐๒	๓๘๗	๕๐๗	๑,๔๕๒
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒,๒๕๙	๓๘๗	๕๑๗	๒,๖๖๒
ภาคกลาง	๒,๖๓๕	๓๕๐	๑,๖๒๒	๑,๒๐๕
ภาคใต้	๒,๓๕๕	๓๗๕	๑,๒๓๓	๖๘๐
กรุงเทพมหานคร	๒,๙๐๕	๕๐๗	๒,๐๖๔	๖๓๑

หมาย : จำนวนจากเทปข้อมูลการสำรวจสถานภาพเศรษฐกิจและสังคม ๒๕๑๘-๒๕๑๙, สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ถ้าปล่อยให้ตัวแปรอิสระนี้ค่านี้เป็นเท่าเดิมได้ เรายังไม่อาจ
จำกัดค่าประมาณของตัวแปรตามให้อยู่ในช่วง (๐,๑) ได้
ดังนั้นเราจึงเลยงบัญหาดังกล่าวโดยใช้วิธี logistic transformation และประมาณค่าแบบจำลองด้วยวิธี maximum likelihood ซึ่งชันเบนทรูจกนด์ในซอฟต์แวร์ Logit analysis^{๑๓}

เพื่อให้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เราได้
แบ่งกลุ่มตัวอย่างตามรายได้ของสามีออกเป็น ๒ กลุ่ม
กลุ่ม AIH+ คือกลุ่มที่รายได้ของสามีสูงกว่าระดับ threshold และกลุ่ม AIH- คือกลุ่มที่รายได้สามีต่ำกว่าระดับ threshold แบบจำลองทางเศรษฐกิจที่ใช้ในการทดสอบ
สมมติฐานเบนดังนี้

(1) $LPW = f_1 (AIH, EDW, AGEW, AGEW^2, DTWH,
ERX, HELP, CH06, DETW, BKK, URM, u_1)$
u คือ random error ตัวแปรอื่น ๆ มี
ความหมายตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ในการทดสอบแบบจำลองตามสมมการ (๑) เรา
ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกตามคณิทอยู่ในเขตและนอก
เขตเทศบาล^{๑๔}

ในการทดสอบ curvilinear effect ของรายได้
สามีและการศึกษาของภารยาต่อการเข้าสู่กำลังแรงงาน
ของภารยา เราได้ใช้แบบจำลองดังนี้

$$(2) LPW = f_2 (MIHM, MIHX, EWN, EWX, AGEW^2
DTWH, ERX, HELP, CH06, DETW, BKK,
URM, u_2)$$

โดยที่การงานนี้ของภารยาในช่วงอายุต่าง ๆ กันนี้ไม่เท่ากัน โดยเฉพาะภาระในด้านการเลี้ยงดูบุตร เพื่อศึกษาความแตกต่างของพฤติกรรมการเข้าสู่แรงงาน ของสตรีในวัยต่าง ๆ กัน เราจึงแบ่งกลุ่มตัวอย่างภารยา ออกตามวัยต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ตัวอย่างมีขนาดเด็กจนเกินไป เราจึงไม่แบ่งตามคณิทอยู่ในเขตหรือนอกเขต เทศบาลอีก แต่จะใส่ตัวแปร CT ลงไปในแบบจำลอง เพื่อ ดูว่ามีความแตกต่างในพฤติกรรมของครัวเรือนตามเขต ที่อยู่หรือไม่ แบบจำลองที่ใช้เบนดังนี้

$$(3) LPW = f_3 (MIHM, MIHX, EWN, EWX, DTWH,
DETW, ERX, HELP, CX06, URM, CT, u_3)$$

๑๓ Marc Nerlove and S. James Press, **Univariate and Multivariate Log-Linear and Logistic Models**, (California : Rand, 1973).

๑๔ ในการจัดกลุ่มครัวเรือนเข้าอยู่ในเขตและนอกเขตเทศบาล สำหรับภาคต่างๆ (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) เราอ้างเอา ครัวเรือนที่อยู่ในเขตสุขาภิบาล (sanitary district) และหมู่บ้าน (village) เป็นนอกเขตเทศบาล นอกนั้น เป็นในเขตเทศบาล สำหรับกรุงเทพมหานคร ซึ่งแบ่งเป็น city core, suburb และ fringe area เราให้ city core เป็นในเขตเทศบาล ส่วนนอกเขตเทศบาลรวมส่วนที่เป็น suburb และ fringe area เข้าด้วยกัน

๓.๓ ผลของการประมาณค่าทางสถิติ

๑. การเปลี่ยนเทือนการเข้าสักกำลังแรงงานของ
ภรรยาจะห่วงครัวเรือนทอย ในเบตกันนอกเบตเทศบาล

ผลการประมาณค่าทางสถิติของตัวอย่างจำแนกตามระดับรายได้ของสามีประกอบอยู่ในตารางที่ ๒ จะเห็นได้ว่าอัตราพหุของตัวแปรรายได้สามีต่อการตัดสินใจเข้าสู่กำลังแรงงานของภรรยา มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ในระหว่างกลุ่มที่สามีรายได้สูงกับกลุ่มที่สามีรายได้ต่ำกว่า threshold level ในกลุ่มที่สามีรายได้ต่ำ สมประสัยที่ของตัวแปรรายได้สามีจะมีแนวโน้มลดลงและนัยสำคัญทางสถิติอย่างสูง (ดูจากค่า t) และดังว่าอย่างสามีรายได้ต่ำลง ภรรยาจะยิ่งทำงานมากขึ้น ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานของ Encarnacion อีกชุดเดียว พฤติกรรมนี้ลักษณะเหมือนกันทั้งครัวเรือนในเขตและนอกเขตเทศบาล สำหรับอัตราผลของตัวแปรการศึกษา พบว่า เนพาะกลุ่มที่อยู่ในเขตเทศบาลเท่านั้น ที่การศึกษามีอัตราผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจเข้าสู่กำลังแรงงานของภรรยา ซึ่งก็ไม่น่าแปลกใจมากนัก เพราะความแปรปรวน(variation) ของระดับการศึกษาของผู้อยู่นอกเขตเทศบาลนี้ น้อยมาก ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาเพิ่มขึ้นบังคับเท่านั้น นอกจากความสมัพน์ที่ระหว่างตัวแปรการศึกษากับการทำงานของภรรยาที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของ Encarnacion อีกด้วย ดังที่ ไม่ว่าสามีจะมีรายได้อย่างไร ถ้าระดับการศึกษา อย่างสูงขึ้น ภรรยาจะเข้าสู่กำลังแรงงานมากขึ้น สำหรับตัวแปรอายุ ได้แสดงความถ่วงพันธุ์กับการเข้าสู่กำลังแรงงานในรูป nonlinear อย่างชัดเจนกล่าวคือ การเข้าสู่กำลังแรงงานจะเพิ่มขึ้นตามอายุ แต่เมื่ออายุสูงถึงระดับหนึ่งแล้วการเข้าสู่กำลังแรงงานของภรรยาจะลดลง ถ้าสามีประจำอยู่ในชุมชนส่วนตัว ภรรยาจะเข้าสู่กำลังแรงงานมากกว่ากรณีที่สามีสถานภาพการทำงานเป็นอย่างอื่น ซึ่งจะมีอัตราผลอย่างต่ำที่สุดก็คือในกลุ่มที่อยู่ในและนอกเขตเทศบาล ในกรณีที่ครัวเรือนมีผู้ช่วยหารายได้อื่นนอกจากสามี ความจำเป็นในการเข้าสู่ตลาดแรงงานของภรรยาจะลดลง ซึ่งจะเห็นได้ชัดสำหรับกลุ่มที่อยู่นอกเขตเทศบาล ส่วนในเขตเทศบาลกลุ่มที่สามีรายได้ต่ำกว่า threshold level จะเป็นไปตามสมมติฐานทั้งไว้ คาดครัวเรือนมีสตรีอยู่บ้านทำทำงาน ภรรยาจะมีโอกาส

เข้าสู่ตัวค่าแรงงานได้มากขึ้นอย่างเห็นชัด ในการผลของเพื่อ
อยู่ในเขตเทศบาล แต่ถือพิสัยของตัวแปรนี้จะมีน้อยมาก
สำหรับผู้อยู่นอกเขตเทศบาล ในครอบครัวที่มีเด็กอายุ ๖^๕
ขวบลงมา ภาระจะเข้าสู่กำลังแรงงานน้อยลงอย่างเห็น
ได้ชัดในกลุ่มที่สามมีรายได้ต่ำกว่า Threshold Level ทั้ง
ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล ความแตกต่าง
ระหว่างเชื้อชาตินี้ผลน้อยต่อการศัดสินใจเข้าสู่ตัวค่าแรง
งานของภาระ กลุ่มที่เห็นก่อนข้างดีคือกลุ่มสามมีราย
ได้สูงและอยู่ในเขตเทศบาล ภาระยามเชื้อชาติขึ้นก็จะ
เข้าสู่กำลังแรงงานเนื่องกว่าภาระทางกายภาพเชื้อชาตินั้น ถ้ายัง
อน ๗ อยู่คงที่ การเข้าสู่กำลังแรงงานของภาระหอยู่^๔
ในกรุงเทพมหานครจะมีน้อยกว่าผู้อยู่ในภาคอื่น ๆ อย่าง
เห็นได้ชัด ส่วนอิทธิพลของตัวแปรการว่างงานของแรง
งานชายต่อการทำางานของภาระยามของไม่มีเห็นเด่นชัด มี
กลุ่มภาระของผู้มีรายได้สูงนอกเขตเทศบาลเท่านั้นที่สัม^๕
ประสิทธิ์ของอัตราการว่างงานเบนมากและมีนับสำคัญ
ทางสถิติ

การทดสอบ curvilinear effect ของรายได้สามี
และการศึกษาของภรรยาต่อการเข้าสู่กำลังแรงงานของ
ภรรยาตามสมการที่ ๒ ผลปรากฏอยู่ในตารางที่ ๓ ซึ่ง
เห็นได้ชัดเจนว่าตัวแปรรายได้สามีมีอิทธิพลต่อการตัดสิน
ใจเข้าสู่ตัวลาดแรงงานของภรรยาแตกต่างกัน ในกลุ่มที่
รายได้สามีต่ำกว่าระดับ threshold ยังรายได้ต่ำลงเท่าใด
ภรรยาจึงจะเข้าสู่กำลังแรงงานมากขึ้น (ค่าสัมประสิทธิ์
ของ MIHM เป็นลบและมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างมาก)
ทั้งกลุ่มในเขตและนอกเขตเทศบาล แต่ถ้ารายได้สามี
เกินกว่าระดับ threshold ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้
สามีกับการทำงานของภรรยาจะไม่เห็นเด่นชัด (ค่าสัมประสิทธิ์ของ MIHX ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเลย) ส่วน
อิทธิพลตัวแปรอื่น ๆ ก็คล้ายคลึงกับผลการทดสอบโดย
แยกกลุ่มตัวอย่างตามรายได้สามีที่ได้ดูมาแล้วข้างต้น

๒. การเบรี่ยมเที่ยนการเน้าสักกลังแรงงานของ
กรรยาในวัยต่างๆ

เราได้จำแนกกลุ่มตัวอย่างตามอายุภูมิภาค
เป็น ๕ กลุ่ม (ดูตารางที่ ๔) ผลของการประมาณค่าทาง
สถิติจำแนกตามอายุช่วงให้เห็นความแตกต่างของอัตราผล

ตารางที่ ๒

ผลการประมาณค่าทางสถิติของการสกัดลังแรงงานของหมูป่าในสานี
จำแนกตามระดับรายได้ของสามี และในเขตนอกเขตเทศบาล

Variable	Municipal Area				Nonmunicipal Area			
	AIH +		AIH -		AIH +		AIH -	
	b	t	b	t	b	t	b	t
Constant	-๒.๘๗๕	(-๔.๗๗)	-๑.๐๐๓	(-๓.๔๙)	-๑.๘๕๙	(-๔.๕๗)	-๑.๖๓๓	(-๖.๕๐)
AIH	๐.๓๑-๗	(๐.๑๒)	-๐.๓๑-๗	(-๖.๐๗)	-๐.๖๑-๖	(๐.๘๗)	-๐.๖๑-๗	(-๒.๖๗)
EDW	๐.๑๗๖	(๓.๐๔)	๐.๑๕๗	(๕.๑๗)	-๐.๐๐๕	(-๐.๑๐)	๐.๐๗๗	(๐.๘๕)
AGE	๐.๘๖๖	(๔.๘๒)	๐.๔๒๑	(๕.๘๙)	๐.๐๕๗	(๕.๓๗)	๐.๐๕๐	(๑.๒๐)
AGE ²	-๐.๐๗๕	(-๔.๔๖)	-๐.๐๔๘	(-๔.๔๑)	-๐.๐๐๑	(-๔.๕๖)	-๐.๐๐๑	(-๑.๐๙)
DTWH	๐.๔๔๗	(๕.๑๙)	๐.๒๔๖	(๔.๐๔)	๐.๖๗๐	(๑.๗๔)	๐.๕๗๔	(๑.๒๑)
ERX	๐.๐๕๗	(๒.๔๕)	-๐.๐๓๔	(-๑.๔๕)	-๐.๑๒๔	(-๗.๑๒)	-๐.๑๖๔	(-๑๐.๔๘)
HELP	๐.๒๔๕	(๒.๔๓)	๐.๑๖๔	(๒.๓๕)	๐.๐๗๔	(๑.๒๐)	๐.๐๑๐	(๑.๔๘)
CHO6	๐.๐๗๒	(๐.๒๕)	-๐.๐๒๗	(-๑.๕๕)	-๐.๐๔๘	(-๐.๑๐)	-๐.๐๘๗	(-๑.๖๘)
DET W	-๐.๒๒๕	(-๒.๒๗)	๐.๐๐๐	(๐.๑๗)	-๐.๐๕๔	(-๐.๗๕)	๐.๑๗๘	(๑.๕๗)
BKK	-๐.๔๘๗	(-๔.๖๐)	-๐.๑๕๘	(-๑.๒๕)	-๐.๗๗๒	(-๗.๐๑)	-๐.๒๒๑	(-๒.๓๕)
URM	๐.๑๕๒	(๑.๘๘)	-๐.๐๗๖	(๐.๖๑)	๐.๒๒๗	(๒.๐๗)	๐.๐๓๕	(๐.๓๖)
Chi-square (χ^2)	๕๐.๕๗		๖๕.๗๕		๒๑๕.๕๖		๑๕๗.๗๕	
Sample Size	๕๕๘		๑๕๖๔					

หมายเหตุ:

1. AIH + คือค่าที่ว้อย่างชั้นรายได้ทั้งหมดของสามี (AIH) เกินกว่า Threshold level
AIH- คือค่าที่ว้อย่างชั้นรายได้ทั้งหมดของสามีต่ำกว่า Threshold level
2. ค่าสัมประสิทธิ์ (b) ที่ปรากฏเป็นค่า double precision D หมายถึงจำนวนเลขคุณอีกหลังจุดทศนิยมเท่านั้น ๐.๓ D-๗ คือ 0.00000003 เม่นเด่น
3. โดยที่ค่าที่ว้อย่างนี้ขนาดใหญ่ ค่า t ต้องแต่ 1.645 ขึ้นไป คืนนี้ยังสำคัญทางสถิติ ในระดับความเชื่อมั่น 95%

ตารางที่ ๓

การประมาณค่าทางสถิติของ การเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงสามี
จำแนกตามในเขตต่างๆ

Variable	Municipal Area		Nonmunicipal Area	
	b	t	b	t
Constant term	-1.605	(-6.47)	-1.155	(-5.34)
MIHM	-0.4D-7	(-6.19)	-0.4D-7	(-5.65)
MIHX	0.4D-6	(0.37)	-0.5D-6	(-0.61)
EWN	0.126	(0.57)	0.007	(0.07)
EWX	0.167	(4.49)	0.032	(0.32)
AGE	0.565	(7.49)	0.057	(1.00)
AGE ²	-0.057	(-6.80)	-0.001	(-0.01)
DTWH	0.372	(6.49)	0.145	(0.45)
ERX	0.007	(0.34)	-0.008	(-0.04)
HELP	0.157	(3.42)	0.007	(0.07)
CHO6	-0.007	(-0.45)	-0.008	(-0.41)
DETW	-0.005	(-0.61)	0.005	(0.41)
BKK	-0.007	(-0.45)	-0.008	(-0.41)
URM	0.007	(0.06)	0.001	(0.04)
x ²	105.76		303.87	
Sample Size	11,012		4,554	

ตารางที่ ๔

ผลการประมาณค่าทางสถิติของ การเข้าสู่กำลังแรงงานของผู้หญิงสามี
จำแนกตามกลุ่มอายุ

	Age ≤ 19		20 ≤ Age = 29		30 ≤ Age ≤ 39		40 ≤ Age ≤ 49		Age > 50	
	b	t	b	t	b	t	b	t	b	t
Constant	-0.45	(-0.45)	0.177	(0.17)	0.145	(0.14)	0.145	(0.14)	0.110	(0.11)
MIHM	-0.4D-7	(-6.19)	-0.4D-7	(-6.19)	-0.4D-7	(-6.19)	-0.4D-7	(-6.19)	-0.4D-7	(-6.19)
MIHX	-0.4D-6	(-0.45)	-0.4D-5	(-0.45)	-0.4D-6	(-0.45)	-0.4D-6	(-0.45)	-0.4D-6	(-0.45)
EWN	0.00	(0.00)	-0.005	(-0.05)	-0.002	(-0.02)	-0.001	(-0.01)	0.000	(0.00)
EWX	-0.4D-5	(-4.49)	0.007	(0.07)	0.145	(4.49)	0.001	(0.01)	0.007	(0.07)
DTWH	0.058	(4.49)	0.165	(6.19)	0.145	(6.19)	0.145	(6.19)	0.110	(5.34)
DETW	-0.001	(-0.01)	-0.001	(-0.01)	0.001	(0.01)	0.001	(0.01)	0.001	(0.01)
ERX	-0.006	(-0.06)	-0.005	(-0.05)	-0.001	(-0.01)	-0.001	(-0.01)	-0.001	(-0.01)
HELP	0.007	(0.07)	0.007	(0.07)	0.005	(0.05)	0.000	(0.00)	0.000	(0.00)
CHO6	-0.007	(-0.07)	-0.005	(-0.05)	-0.001	(-0.01)	-0.001	(-0.01)	0.000	(0.00)
URM	-0.007	(-0.07)	-0.007	(-0.07)	-0.001	(-0.01)	-0.001	(-0.01)	-0.001	(-0.01)
CT	0.010	(0.10)	-0.010	(-0.10)	-0.001	(-0.01)	-0.001	(-0.01)	-0.001	(-0.01)
x ²	45.76		105.76		145.45		145.45		145.45	
Sample Size	116		11,012		11,012		11,012		11,012	

ของตัวแปรในแบบจำลองต่อการเข้าสู่แรงงานของภารยา ในวัยต่างๆ ได้ เช่น ตัวแปรรายได้สามี จะเห็นได้ว่า กลุ่มทุนอย่างแต่ละบ่งมา ยังสามมารายได้ต่ำกว่าระดับ threshold โอกาสที่ภารยาจะเข้าสู่กำลังแรงงานยังสูงขึ้น เพราะวัยนabenวัยก่อร่างสร้างตัว อิทธิพลตัวแปรดังกล่าวจะลดลงอย่างมากถ้าอายุภารยาสูงกว่า ๔๐ ปี ไป สำหรับตัวแปรการศึกษาซึ่งใช้แทนความสามารถในการหารายได้ในตลาดแรงงานในกลุ่มภารยาทุนอย่าง ๒๐ ถึง ๒๕ ปี และ ๓๐ ถึง ๓๕ ปี การศึกษายังสูงขึ้นอย่างอ่อนๆ คงที่ ภารยาจะยังเข้าสู่กำลังแรงงานมากขึ้น ถ้าสามีประกอบธุรกิจส่วนตัว จะมีผลทำให้ภารยาเข้าสู่กำลังแรงงานเพิ่มขึ้นอย่างมากในทุกกลุ่มอายุ แต่อิทธิพลจะมีมากในกลุ่มภารยาทุนอย่างต่ำสุดคือตั้งแต่ ๔๐ ปี ลง น่าจะเป็นเพราะว่ากลุ่มนี้ไม่สามารถทำงานที่ formal sector ได้น้อยมาก เพราะเห็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานในตลาดแรงงานต่ำ การมีสามาชิกอนในครัวเรือนนอกจากสามาเรนพ์ทำงานมีรายได้ จะมีผลให้ภารยามีความโน้มเอียงที่จะเข้าสู่กำลังแรงงานลดลง อิทธิพลเห็นได้ชัดในกลุ่มภารยาอย่างระหว่าง ๒๐ ถึง ๓๕ ปี การมีสตรีอยู่ในครอบครัวช่วยให้ภารยาเก็บทุกกลุ่มอาชญากรรมโอกาสเข้าสู่กำลังแรงงานเพิ่มขึ้น ยกเว้นกลุ่มอย่างเกินกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป อิทธิพลเห็นได้ชัดในกลุ่มภารยาทุนอย่างระหว่าง ๒๐-๒๕ ปี และรองมาในกลุ่มอย่าง ๔๐-๔๕ ปี การมีเด็กในอายุต่ำกว่าห้าปีมีผลในการลดโอกาสในการเข้าสู่กำลังแรงงานของภารยาตั้งแต่วัย ๓๕ ถึง ๕๐ ปี ซึ่งเป็นวัยที่ยังไม่สามารถทำงานได้ดีอยู่ อิทธิพลของตัวแปรนี้ด้วยตัวจากค่าสมัปดาห์ที่ของตัวแปรจะค่อยๆ ลดลงเมื่ออายุภารยามากขึ้น ทันทีที่เปลกใจคือตัวแปรอัตราการว่างงานของแรงงานชาย เมื่อแยกตามกลุ่มอาชญากรรมแล้วพบว่าตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์กลับกันกับการเข้าสู่กำลังแรงงานของภารยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในหลายกลุ่มอยุ่นนนคือ ถ้าในภาวะการว่างงานของแรงงานชายสูงขึ้น การเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงจะยังคง ซึ่งอาจเป็นเพราะแรงงานหญิงดื้อว่าเป็นแรงงานด้อยกว่าแรงงานชาย ถ้านายจ้างมีโอกาสเลือกได้มากคือในภาวะที่แรงงานชายว่างงานสูงนายจ้างจะพยายามนำแรงงานชายมาแทนแรงงานหญิง ดังนั้นแรงงานหญิงจึงว่างงานมากขึ้นหรือมีโอกาสเข้าสู่กำลังแรงงานได้อย่างลดลง และสุดท้าย ครัวเรือนท่องอยู่ในเขต

เทศบาล การเข้าสู่กำลังแรงงานของภารยาจะต่ำกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับกลุ่มภารยาอย่างตั้งแต่ ๒๐ ถึง ๔๕ ปี

ค่า Chi-square statistics ที่ได้จากการประมาณค่ากลุ่มตัวอย่างต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในตารางที่ ๒,๓ และ ๔ จะเห็นได้ว่ามีค่าสูงมาก ทำให้ต้องปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า ตัวแปรตามและตัวแปรอิสระในแบบจำลองไม่มีความสัมพันธ์กัน

๔. บทสรุป

จากการศึกษาอาจสรุปได้ว่ามีรายได้ครัวเรือนระดับหนังชั้นอิทธิพลต่อการตัดสินใจของภารยาในการเข้าสู่กำลังแรงงาน รายได้ร้อยดับนักกิจกรรมจากรายได้ที่จ้างเป็นแก่การครองชีพของครัวเรือน ถ้าสามีรายได้ต่ำกว่าระดับนี้ ภารยาจะต้องพยายามหางานทำมากขึ้นเพื่อตั้งให้รายได้ครัวเรือนถึงระดับนี้ การศึกษานี้ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงมีสามีไม่ว่ารายได้ของสามีจะเป็นอย่างไร ถ้าการศึกษาสูงขึ้นการเข้าสู่กำลังแรงงานก็จะมากขึ้น จึงอาจถ้วนได้ว่า ลงทุนเพื่อการศึกษาสำหรับผู้หญิงนี้ไม่ใช่เป็นสิ่งที่สูญเปล่าดังที่เคยอ้างกันเสมอ เพราะการแต่งงานไม่ได้เป็นอปสรรคต่อการเข้าสู่กำลังแรงงานของหญิงมีสามีแต่ยังไง ไม่ในกลุ่มของผู้暮年การศึกษาต่ำ การศึกษาอาจไม่เป็นตัวแทนรายได้ที่ดี การทำงานของกลุ่มนี้มักจะอยู่ใน informal sector ซึ่งลักษณะการทำงานเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว และการทำงานบ้านสามาเรณทำได้โดยไม่ขัดกัน ตัวแปรนี้ที่พบว่ามีอิทธิพลในทางลบต่อการเข้าสู่กำลังแรงงานของภารยา คือการมีเด็กในอายุก่อนห้าปีเรียน อิทธิพลนี้ปรากฏชัดในกลุ่มภารยาของผู้มีรายได้ต่ำ และมีวัยระหว่าง ๒๐ ถึง ๓๕ ซึ่งเป็นวัยที่มีความสามารถในการทำงานสูง โดยที่จะลดระดับความยากจนเชิงควรนั่งทางที่ไปจะลดหย่อนความเบี้ม งวดแก่ผู้ประกอบการ รายย่อย และเพิ่มปริมาณรับเลียงเด็กก่อนห้าปีเรียนให้มากขึ้นแก่ครัวเรือนทอยู่ในชั้นยากจน

การส่งเสริมแรงงานสตรีในระยะยาวควรมีให้โอกาสในการศึกษาแก่สตรีมากขึ้น เพื่อเตรียมตัวให้มีการปรับตัวเข้าสู่ตลาดแรงงานให้ดีขึ้นเนื่องบุณพัฒนาเน้นตัวเมืองมากขึ้น